

F I L M

Hoofdrol en regie: Wim Kok

Philip van Praag jr. bespreekt:

De Keuken van Kok, een documentaire van Niek Koppen

'Geen film over politiek, maar een film over mensen die politiek bedrijven' zo omschrijft regisseur Niek Koppen zijn film over de PvdA-campagne. Een film die de spanningen van het campagnevoeren laat zien, de angst om fouten te maken en de onzekerheid of men de voorspelde winst wel kan vasthouden. Ook al is het geen politieke documentaire, de film laat wel op een aantal punten zien hoe de PvdA in de campagne tot strategische beslissingen is gekomen, bijvoorbeeld over de vraag hoe men het probleem van de hypotheekrente uit de aandacht van de media kon laten verdwijnen of over de vraag hoe vaak er met Jan Marijnissen gedebatteerd diende te worden.

Er zitten geen sensationele ont-hullingen in de film. Terwijl de PvdA voor Nederlandse begrippen zeer professioneel campagne voert wordt van de geoliede campagnemachine weinig zichtbaar. Eerder straalt de film uit dat het amateurisme nog steeds hoogtij viert in de Nederlandse campagne. Dat heeft ongetwijfeld te maken met de invalshoek van de film.

Koppen heeft veel zaken gemist, belangrijke politieke beslissingen die in de laatste weken zijn genomen zijn hem soms ontgaan of mocht hij niet filmen. Geen enkele keer wordt naar de rol van het kiezersonderzoek in de moderne campagne verwezen, terwijl on-

derzoeker Hans Anker bij alle belangrijke beraadslagingen aanwezig is. Als men de film met een duidelijke politieke bril bekijkt is het echter toch een fascinerende film omdat het laat zien hoe de top van de partij onder druk strategische beslissingen neemt. De film geeft verder een boeiende inkijk in de machtsverhoudingen binnen de PvdA.

Van het begin tot het einde maakt de film duidelijk hoe dominant Kok aanwezig is bij het uitstippen van de campagnestrategie. Kok is geen politicus die zich door deskundigen laat vertellen hoe de campagne eruit dient te zien. Hij delegeert wel, maar houdt de touwtjes strak in handen. Voorstellen die hem niet bevallen verdwijnen van tafel, een frons van zijn wenkbrauw of een hangende mondhoek is veelal genoeg om de discussie te beslechten. Kok is degene die erop wijst dat de partij met één mond dient te spreken en bepleit een 'straffe regie' en het is Kok die zich ook bemoeit met de inhoud van de laatste dag oproep. Met een verwijzing naar eerdere oproepen van Drees en Den Uyl geeft hij aan dat de tekst niet te saai en onpersoonlijk mag zijn. Een speech die Lennart Booi voor hem heeft geschreven wordt onder het motto 'laten we met het positieve beginnen' uitgebreid van commentaar voorzien. Booi worstelt zichtbaar met het uitvoeren van de verlangens van Kok en volgt gespannen hoe Kok uiteindelijk de speech uitspreekt.

De PvdA was trots op de samenstelling van haar campagneteam, een fraaie mix van jong en oud. De

jonge garde, vooral jongeren uit Niet-Nix, hebben zonder twijfel veel gedaan en geleerd in de campagne. In de film blijkt echter dat ze vooral een bijrol hebben vervuld. Ze mochten verantwoorde-lijkheid dragen voor het uitvoerende werk, werkbezoeken organiseren, Kok demonstreren hoe internet werkt maar als het echt belangrijk wordt is de jonge garde niet bij het beraad aanwezig. Van stormachtige discussies tussen jong en oud is dan ook weinig te merken in de film.

Er is slechts één iemand die soms enig tegenspel biedt aan Kok, die zich niet als vanzelfsprekend neerlegt bij zijn opvattingen, dat is partijvoorzitter Karin Adelmund. Haar eenzame positie in het campagneteam was niet te benijden. Ze had weinig campagne-ervaring en was misschien ook wel te eerlijk voor het harde campagnenewerk. Van de andere leden van het team krijgt ze weinig steun. Kok spreek haar een aantal keren streng toe: 'Karin, ik geloof niet dat ik overkom'.

Tekenend is het telefoongesprek dat Kok vanuit het Catshuis met haar voert. Terwijl de naaste adviseurs Arend Hilhorst (persoonlijk secretaris), Noortje van Oostveen (persoonlijk woordvoerder) en Hans Anker meelisteren en fluisteren stelt Kok dat ze een interview met de NRC niet op het laatste moment kan afzeggen vanwege de commotie over haar uitspraken over de aftrekbaarheid van de hypotheekrente: 'Ik begin een beetje nerveus te worden, wat vind je er zelf van Karin?'. Vervolgens legt Kok haar nog een keer zijn standpunt over de hypotheekrente uit.

F I L M

Hilhorst, Van Oostveen en Anker zijn overduidelijk de drie belangrijkste adviseurs van Kok. Daarnaast is Rita Kok opvallend vaak aanwezig op belangrijke momenten. Het is dit viertal dat de PvdA-leider begeleidt tot vlak voor het slotdebat in Carré terwijl Adelmund en de jongere teamleden al lang in de zaal zitten. Op de verkiezingsavond zien we dezelfde rolverdeling. Een gespannen Kok volgt met zijn vrouw en de drie adviseurs op een hotelkamer de uitslagen. Ook bij deze mooie verkiezingsuitslag vertoont Kok weinig uitbundigheid. De meest opmerkelijke uitspraken zijn 'Rita, wat vind je ervan, ik geloof dat we wel tevreden kunnen zijn' en over het enigszins meevallende resultaat van D66 'ik hoop dat mijn oproepje (in het slotdebat, PhvP) nog een beetje geholpen heeft'.

De belangrijke politieke rol van Karin Adelmund blijkt bij de voorbereidingen van het slotdebat. Zij voelt, met haar affiniteit met emotioneel links, haarfijn aan hoe Kok zich moet opstellen tegenover Paul Rosenmöller. Terwijl Adelmund pleit voor 'een collegiale opstelling' tegenover de GroenLinks-leider stelt Kok bitter vast dat Rosenmöller meelift met wat allemaal gedaan is en 'van ieder puntje wat pijnlijk is een soort aanval op het sociale gehalte van een grote sociaal democratisch partij' maakt. De argumenten van

Adelmund voor een combinatie van 'identificatie en confrontatie' tegenover GroenLinks winnen het uiteindelijk. In het slotdebat horen we Kok tegen Rosenmöller zeggen: 'het sociaal tekort, dat is natuurlijk ook mijn zorg. De vraag is echter wat wil je doen...'.

Politieke discussies ziet men Kok nauwelijks voeren, noch met zijn adviseurs, noch met de politici in het team. Politici als Wallage, Melkert en Wiersma zijn wel vaak aanwezig maar hun politieke inbreng is van ondergeschikt belang. Wel zien we Wallage folders uitdelen, meewerken in een supermarkt en in een fabriek aan de lopende band staan.

Dat roept de vraag op of het onvermijdelijk is dat in een campagne de lijsttrekker zo'n dominante rol speelt. Over eerdere campagnes zijn natuurlijk geen films beschikbaar maar over de campagne van 1977 zijn er uitgebreide notulen van het campagnebureau. Die campagne is goed te vergelijken met deze campagne, ook Den Uyl voerde een herverkiezingscampagne als zittende minister-president, ook zijn populariteit bereikte na vier jaar regeren een hoogtepunt. Raadpleging van deze verslagen leert dat Den Uyl het veel moeilijker had met zijn campagnebureau. Politici als Schaefer, Van Thijn, Meijer en Van den Heuvel lieten zich niet in een ondergeschikte rol drukken, ook

al waren ze het meestal op hoofdlijnen met Den Uyl eens. Bovendien bemoeide het partijbestuur zich in die dagen nog veel actiever met de campagne.

In de media wordt beweerd dat Kok als minister-president de regie soms onvoldoende in handen heeft. Voor de PvdA-campagne gold dat zeker niet. De film van Koppen is vooral de moeite waard omdat de kijker Kok als politiek regisseur te zien krijgt. Sceptici kunnen het beeld dat uit de film naar voren komt interpreteren als een bewijs voor de stelling dat de PvdA in toenemende mate opereert als de kiesvereniging Kok.

Dat roept de vraag op of het functioneren van dit campagne-team nu kenmerkend is voor de huidige PvdA of dat dezelfde ontwikkeling zich ook bij andere partijen voordoet. Het is jammer dat de VVD zo'n gesloten partij is. Meer inzicht in de wijze waarop de liberalen campagne voeren zou het mogelijk maken na te gaan of Bolkestein in 1998 even dominant aanwezig was in zijn campagne-team.

PHILIP VAN PRAAG JR.
Politicoog Universiteit van Amsterdam en co-auteur van 'De verkoop van de politiek'

Op maandag 31 mei a.s. is *De keuken van Kok* op televisie te zien: 19.55 uur, Nederland 3, NPS.

